

Sygn. akt I UK 155/11

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 grudnia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Beata Gudowska

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania ISD Huty Częstochowa Spółki z o. o. w Częstochowie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Częstochowie o pisemną interpretację zastosowania przepisów w zakresie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 12 grudnia 2011 r.,
skargi kasacyjnej ISD Huty Częstochowa Spółki z o.o. w Częstochowie od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 28 października 2010 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Decyzją z 30 marca 2009 r. ZUS Oddział w Częstochowie uznał za nieprawidłowe stanowisko zawarte przez ISD Hutę Częstochowa sp. z o.o. z siedzibą w Częstochowie w sprawie nie uwzględnienia w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe kwoty przychodu z tytułu specjalnego dodatkowego wynagrodzenia na podstawie Karty Hutnika. W odwołaniu do Sądu ISD Huta Częstochowa wniosła o zmianę zaskarżonej decyzji poprzez ustalenie, że specjalne dodatkowe wynagrodzenie roczne z Karty Hutnika oraz tradycyjny dodatek z tytułu Dnia Hutnika nie stanowią podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne.

Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 6 października 2009 r. oddalił odwołanie w zakresie interpretacji przepisów w części dotyczącej specjalnego wynagrodzenia rocznego z tytułu Karty Hutnika (pkt 1), umorzył postępowanie w zakresie interpretacji przepisów w części dotyczącej tradycyjnego dodatku z tytułu Dnia Hutnika (pkt 2).

Sąd Okręgowy ustalił, że 24 lutego 2009 r. ISD Huta Częstochowa wystąpiła do organu rentowego z wnioskiem o interpretację przepisów dotyczących obowiązku opłacania składek od wypłacanego pracownikom wynagrodzenia specjalnego z Karty Hutnika.

Pracownicy ISD Huta Częstochowa objęci są postanowieniami Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy z 22 października 2008 r. (dalej: układ). Art. 42 ust. 1 układu stanowi, że pracownikowi przysługuje tradycyjny dodatek z okazji Dnia Hutnika. Dodatek wynosi 20% miesięcznego, minimalnego wynagrodzenia gwarantowanego układem, o którym mowa w art. 2 ust. 9 (ust. 2).

Z kolei zgodnie z art. 43 ust. 1 układu, pracownikom nim objętym przysługuje prawo do specjalnego wynagrodzenia z tytułu Karty Hutnika za wieloletnią pracę w przemyśle hutniczym. Wynagrodzenie to wynosi 5% wynagrodzenia zasadniczego po przepracowaniu 5 lat pracy i wzrasta o 1% za każdy następny rok pracy do 20% (ust. 2). Szczegółowe zasady przyznawania i obliczenia tego wynagrodzenia określa załącznik nr 23 do układu. Zgodnie z ust. 4 załącznika, do okresu zatrudnienia, od którego zależą uprawnienia do specjalnego wynagrodzenia,

zalicza się okresy wykonywania pracy na podstawie zawartej umowy o pracę w zakładach hutniczych, które wypłacały specjalne wynagrodzenie roczne z tytułu Karty Hutnika. Natomiast podstawą do ustalenia procentowej wysokości wynagrodzenia jest pełna ilość lat pracy w hutnictwie, o których mowa w ust. 4, jaką pracownik osiągnął w ostatnim dniu okresu określonego w ust. 3 (31 marca). Ponadto zgodnie z ust. 6 załącznika, specjalne wynagrodzenie uwzględnione jest na podstawie wymiaru wynagrodzenia i zasiłku za okres niezdolności do pracy z powodu choroby. Specjalne wynagrodzenie roczne wypłacane jest za okresy miesięczne, łącznie z wynagrodzeniem należnym pracownikowi w danym miesiącu (ust. 1 załącznika).

W ocenie Sądu Okręgowego dodatkowe wynagrodzenie roczne wypłacane pracownikom ISD Huta Częstochowa nie ma charakteru deputatowego. Ma ono natomiast charakter szczególny – branżowy. Brak jest podstaw do przyjęcia, że to dodatkowe wynagrodzenie wypłacone jest z tytułu uroczystego dnia, tj. Dnia Hutnika. Zgodnie z art. 42 ust. 1 układu z tytułu Dnia Hutnika pracownikom przysługuje jedynie tradycyjny dodatek z okazji Dnia Hutnika. Natomiast specjalne wynagrodzenie z tytułu Karty Hutnika przysługuje każdemu pracownikowi. Nie przysługuje ono z okazji uroczystego dnia, ale z tytułu wieloletniej pracy w przemyśle hutniczym. Sąd Okręgowy podkreślił, że specjalne wynagrodzenie roczne wypłacane jest za okresy miesięczne, łącznie z wynagrodzeniem należnym pracownikowi w danym miesiącu, co wynika załącznika nr 23. W taki też sposób było w praktyce wypłacane.

Sąd Okręgowy zaznaczył, że również Karta Hutnika w sposób wyraźny różnicuje świadczenia wypłacane z tytułu uroczystego dnia, tj. Dnia Hutnika oraz pozostałych świadczeń. W § 2 ust. 2 uchwały Rady Ministrów Nr 251/81 z dnia 7 grudnia 1981 r. – ustanawiającej Kartę Hutnika wyraźnie wskazano, że z okazji obchodów Dnia Hutnika wypłaca się pracownikom tradycyjny dodatek w kwocie 150 zł. Natomiast zdaniem Sądu Okręgowego, za świadczenie z tytułu uroczystego dnia nie może być uznane świadczenie wypłacane za wieloletnią nieprzerwaną i nienaganną pracę w zakładach hutniczych pracownikom zatrudnionym w warunkach szkodliwych bądź uciążliwych dla zdrowia, jak stanowi § 3 Karty Hutnika. Wypłata takiego wynagrodzenia uzależniona jest bowiem od spełnienia

określonych warunków, tj. stażowych, jak i tych związanych z warunkami pracy. Sama Karta Hutnika takie wynagrodzenie nazywa specjalnym wynagrodzeniem rocznym (stażowym), co sugeruje, że jej przyznanie uzależnione jest właśnie od stażu pracy. Nie jest ono zatem związane z okazjonalną gratyfikacją pracowników.

Apelację od wyroku wniosła ISD Huta Częstochowa, zaskarżając go w części: w zakresie pkt. 1 wyroku oraz w zakresie zasądzonych kosztów. Zarzucono przede wszystkim błędy w ustaleniach faktycznych, naruszenie § 2 ust. 1 pkt 27 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. (Dz. U. Nr 161 poz. 1106 ze zm., dalej: rozporządzenie) w związku z art. 18 ust. 1 i art. 21 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887 ze zm.), naruszenie art. 43 ust. 1 uklad w związku z § 2 ust. 1 pkt 27 rozporządzenia, art. 41 ust. 1 i 2 ukladu, art. 241¹ k.p., art. 65 § 1 i § 2 k.c., art. 233 § 1 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c.

Sąd Apelacyjny Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 28 października 2010 r. oddalił apelację. W uzasadnieniu podniesiono, że istota problemu dotyczy interpretacji § 2 ust. 1 pkt 27 rozporządzenia. Jest to przepis, który ustanawia wyjątek od reguły i powinien być interpretowany ściśle.

W ocenie Sądu Apelacyjnego porównanie specjalnego wynagrodzenia rocznego i tradycyjnego dodatku pozwala stwierdzić, że jedynie tradycyjny dodatek odpowiada analogicznym kryteriom jak „barbórkowe”, gdyż jest nie tylko wypłacany z okazji Dnia Hutnika w ściśle określonym dniu, ale ponadto – podobnie jak „barbórkowe” przysługuje wszystkim pracownikom górnictwa. Świadczenie to przysługiwało wszystkim pracownikom Huty w jednolitej, relatywnie niewielkiej wysokości. Można go tym samym uznać za prawo honorowe, symboliczne.

Specjalne wynagrodzenie roczne spełnia natomiast kryteria nagrody pieniężnej, wypłacanej za okresy miesięczne, łącznie z wynagrodzeniem należnym pracownikowi w danym miesiącu (załącznik nr 23). Ustaleń tych nie zmienia podnoszona w apelacji okoliczność, że taki sposób wypłaty tego wynagrodzenia obowiązywał jedynie od sierpnia 2008 r. do czerwca 2009 r. Jeśli nawet przyjąć, że wypłata tego wynagrodzenia następowała raz w roku, to jego charakter i podobieństwo do nagrody pieniężnej nie budzi wątpliwości.

Bez znaczenia pozostaje, że specjalne wynagrodzenie roczne jest przyznawane na podstawie układu zbiorowego. czyli spełnia przesłankę określoną w § 2 ust. 1 pkt 27 *in principio* rozporządzenia, skoro nie spełnia przesłanki dalszej, tzn. nie jest świadczeniem przyznawanym z tytułu uroczystego dnia, analogicznym do tradycyjnego „barbórkowego”. Nie odpowiada także kryteriom żadnej innej pozycji wymienionej w § 2 ust. 1 rozporządzenia. Za niezasadny uznano też zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c.

Skargę kasacyjną od wyroku wniosła ISD Huta Częstochowa. Zarzucono naruszenie prawa materialnego:

1) § 2 ust. 1 pkt 27 rozporządzenia w związku z art. 18 ust. 1 i art. 21 ustawy z o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez przyjęcie, że: a) przez świadczenia przyznawane z tytułu uroczystych dni rozumie się jedynie świadczenia, które są wypłacane w ściśle określonym dniu i które przysługują wszystkim pracownikom w jednolitej, relatywnie niewielkiej wysokości, b) świadczenie przyznawane z tytułu uroczystych dni powinno być prawem honorowym, jedynie symbolicznym,

2) § 2 ust. 1 pkt 27 rozporządzenia w związku z art. 18 ust. 1 i art. 21 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez przyjęcie, że wypłacane z tytułu uroczystego dnia specjalne dodatkowe wynagrodzenie roczne z tytułu Karty Hutnika spełnia kryteria nagrody pieniężnej,

3) art. 43 ust. 1 układu w związku z § 2 ust. 1 i § 3 Karty Hutnika – Zarządzenie nr 15 Ministra Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego z dnia 9 kwietnia 1982 r. w związku z § 2 ust. 1 pkt 27 rozporządzenia przez przyjęcie, że przewidziane w nim specjalne dodatkowe wynagrodzenie spełnia kryteria nagrody pieniężnej,

4) art. 43 ust. 1 układu w związku z art. 41 ust. 1 i 2 układu poprzez przyjęcie, że specjalne wynagrodzenie roczne z Karty Hutnika stanowi nagrodę pieniężną, wypłacaną za okresy miesięczne, łącznie z wynagrodzeniem należnym pracownikowi w danym miesiącu, tym samym uznanie, że specjalne wynagrodzenie określone w art. 43 ust. 1 układu stanowi świadczenie analogiczne do dodatku za staż pracy. W konsekwencji uznano, że pracownikowi przysługują dwa tożsame świadczenia należne z tego samego tytułu, gdy dodatek stażowy przysługuje za staż pracy u skarżącego, a zatem za staż pracy w konkretnym przedsiębiorstwie, a

w efekcie również za zasługi na rzecz tego konkretnego przedsiębiorcy (art. 41 układu). Natomiast specjalne wynagrodzenie roczne (art. 43 ust.1 układu) wypłacane jest pracownikom z tytułu dnia uroczystego za wieloletnią pracę w przemyśle hutniczym (nie u konkretnego pracodawcy) i jest niezależne od zasług pracownika na rzecz konkretnego zatrudniającego go przedsiębiorstwa,

5) art. 241⁶ k.p. poprzez dokonanie wykładni art. 43 ust. 1 układu w sposób sprzeczny z wolą stron, które zawierając układ, odwołały się z zakresie specjalnego wynagrodzenia do Karty Hutnika (uchwała Rady Ministrów Nr 251/81),

6) art. 65 § 1 k.c. w związku z art. 43 ust. 1 układu i pkt 1-7 załącznika 23 w związku z art. 300 k.p. i w rezultacie dokonanie przez Sąd wykładni art. 43 ust. 1 układu i załącznika nr 23 bez uwzględnienia okoliczności, w których doszło do zawarcia układu oraz ustalonych zwyczajów i obowiązującej w tym zakresie tradycji dotyczącej zasad przyznawania i wypłaty dodatkowego specjalnego wynagrodzenia rocznego z Karty Hutnika,

7) art. 65 § 2 k.c. w związku z art. 43 ust. 1 układu i pkt 1-7 załącznika 23 w związku z art. 300 k.p. poprzez dokonanie ustalenia znaczenia art. 43 ust. 1 układu i załącznika nr 23 bez uwzględnienia dyrektyw z art. 65 § 2 k.c.

8) art. 2 Konstytucji poprzez zawężającą wykładnię § 2 ust. 1 pkt 27 rozporządzenia,

Zarzucono także naruszenie prawa procesowego:

1) art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez nie wskazanie i nie wyjaśnienie przez Sąd Apelacyjny podstawy faktycznej i prawnej wyroku, a w szczególności: a) niewyjaśnienie dlaczego specjalne wynagrodzenie roczne nie jest świadczeniem przyznawanym z tytułu uroczystego dnia i dlaczego „spełnia ono kryteria nagrody pieniężnej wypłacanej za okresy miesięczne”, skoro specjalne wynagrodzenie wypłacane przez skarżącego z tytułu Dnia Hutnika jest wynagrodzeniem rocznym, a tylko w krótkim okresie czasu było wypłacane w korzystniejszy dla pracowników sposób tj. miesięcznie, b) nie wyjaśnienie dlaczego charakter wypłacanego pracownikom specjalnego wynagrodzenia rocznego i jego podobieństwo do nagrody pieniężnej, a nie dodatkowego świadczenia przyznawanego z tytułu uroczystego dnia, nie budzi w ocenie Sądu wątpliwości i jest oczywiste, c) nie wskazanie podstawy prawnej oraz nie wyjaśnienie dlaczego

dla Sądu jest oczywiste i niebudzące wątpliwości stwierdzenie, że jedynie „tradycyjny dodatek” odpowiada analogicznemu kryteriom jak „barbórkowe”, skoro „barbórkowe” ustawodawca wskazał jako jeden z wielu dopuszczalnych przykładów, nie ograniczając świadczeń z tytułu uroczystych dni wyłącznie do tego modelu rozwiązań socjalnych, d) nie wskazanie na jakich dowodach Sąd II instancji oparł się, stwierdzając, że „jedynie „tradycyjny dodatek” odpowiada analogicznemu kryteriom jak barbórkowe”, skoro w aktach sprawy ZUS nie przedkładał żadnych dokumentów dotyczących uprawnień tzw. „barbórkowych”, które Sąd miał na względzie. A skarżący został w ten sposób pozbawiony możliwości odniesienia się do tak postawionej tezy, f) poprzestanie przez Sąd na tym, że tylko „tradycyjny dodatek” wypłacany jest w ściśle określonym dniu, przysługuje wszystkim pracownikom Huty w jednolitej, relatywnie niewielkiej wysokości i można go uznać za prawo honorowe symboliczne, bez wskazania jaka podstawa prawna wskazuje na takie zawężające przesłanki. Nie zostały one w ten sposób określone w § 2 ust. 1 pkt 27 rozporządzenia, g) nie wyjaśnienie, dlaczego Sąd pominął orzeczenia w zbliżonych sprawach z udziałem innej spółki z branży hutniczej (Arcelormittal Poland SA), z których skarżący przedstawił wyroki wraz z zakładowymi układami czterech zakładów tamtej spółki.

Wniesiono o: 1) uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu sądowi, 2) zasądzenie od ZUS Oddział w Częstochowie na rzecz skarżącego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Wniesiono ewentualnie o: 1) uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz uchylenie wyroku Sądu Okręgowego z 6 października 2009 r. w pkt. 1 i 3 oraz orzeczenie co do istoty sprawy poprzez uwzględnienie odwołania od decyzji z 30 marca 2009 r. i ustalenie, że specjalne dodatkowe wynagrodzenie roczne z tytułu Karty Hutnika, przysługujące pracownikom ISD Huta Częstochowa nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, 2) zasądzenie od ZUS Oddział w Częstochowie na rzecz skarżącego kosztów postępowania przed Sądem I instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, 3) zasądzenie od ZUS Oddział w Częstochowie na rzecz skarżącego. kosztów postępowania przed Sądem II instancji, w tym kosztów

zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się nie mieć uzasadnionych podstaw.

Przedmiotem sporu w sprawie był charakter specjalnego wynagrodzenia z tytułu „Karty Hutnika” za wieloletnią pracę w przemyśle hutniczym. Wynagrodzenie to, zgodnie z art. 42 układu zbiorowego pracy wynosi 5% wynagrodzenia zasadniczego i wzrasta o 1 % za każdy następny rok pracy, do 20 %.

Problem zaliczenia świadczenia do podstawy składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe reguluje § 2 ust. 1 pkt 27 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. (Dz. U. Nr 161, poz. 1106 ze zm.). Zgodnie z tym przepisem nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe dodatkowe świadczenie niemające charakteru deputatu przyznawane na podstawie przepisów szczególnych, tj. ekwiwalent pieniężny z tytułu zwrotu kosztów przejazdów urlopowych, świadczenia na pomoce naukowe dla dzieci, świadczenia przyznawane z tytułu uroczystych dni, jak tradycyjne „barbórkowe”, z wyjątkiem nagród pieniężnych wypłacanych z tytułu uroczystych dni.

Jest oczywiste, że katalog powyższych świadczeń, niestanowiących podstawy składek, jest zamknięty. Tak więc przepis ten nie może być interpretowany rozszerzająco. Nie podlegają zaliczeniu do podstawy składek świadczenia przyznawane na podstawie układów zbiorowych pracy. Nie budzi jednak wątpliwości, że nie każde świadczenie dodatkowe jest wyłączone z podstawy składek.

W zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny trafnie odwołał się do porównania „tradycyjnego dodatku” i „specjalnego wynagrodzenia rocznego”. Charakter analogiczny do tradycyjnego „barbórkowego” ma jedynie „tradycyjny dodatek”, gdyż przysługuje wszystkim pracownikom w ściśle określonym dniu w takiej samej (niewielkiej wysokości). Tak więc ten dodatek można było uznać za prawo honorowe i symboliczne, przysługujące z tytułu uroczystego dnia, podobnie jak

tradycyjne „barbórkowe”. Natomiast specjalne wynagrodzenie roczne z powodu określenia sposobu nabycia prawa i jego wysokości nie jest więc świadczeniem przyznawanym z tytułu uroczystego dnia, a jedynie w okresie Dnia Hutnika. Jest to więc świadczenie zbliżone charakterem do nagrody rocznej przysługującej pracownikom innych branż, czy pracownikom sfery budżetowej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2011 r., I UK 38/11, niepublikowany).

Reasumując należy stwierdzić, że specjalne wynagrodzenie roczne o charakterze nagrody wchodzi do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne (por. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2011 r., I UK 30/11, niepublikowany). Jak widać podstawowy problem występujący w niniejszej sprawie był już wielokrotnie i jednolicie rozstrzygany przez Sąd Najwyższy. Wynika z tego, że zaskarżony wyrok odpowiada prawu (jest zgodny z linią orzecniczą Sądu Najwyższego) a zarzuty skargi kasacyjnej były nieuzasadnione.

Z powyższych względów, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzeczono jak w sentencji wyroku.